ภาคผนวก ก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

วิธีวิเคราะห์ตัวอย่าง

1. ลักษณะทางกายภาพและสมบัติเคมีของตัวอย่าง

การวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและทางเคมีของตัวอย่างตามวิธีการ ของ AOAC (2000) มีดังนี้

1.1 ความเป็นกรด- ด่าง (กากขี้แป้ง:น้ำ, 1:5 w/w)

วิธีทำ

1. ชั่งตัวอย่าง 10 กรัม ใส่ในบีกเกอร์ขนาด 250 mL
2. เติมน้ำกลั่น 50 mL เขย่าประมาณ 30 นาที โดยเขย่าให้เข้ากันประมาณ 1 นาที
3. วางทิ้งไว้ให้ตกตะกอนประมาณ 5 นาที จากนั้นวัดค่า pH ของสารละลายด้วย pH Meter

1.2 ความหนาแน่น

วิธีทำ

1. เติมน้ำกลั่น 50 mL ลงในบีกเกอร์แล้วทำเครื่องหมายบอกระดับน้ำไว้
2. ชั่งตัวอย่าง 10 กรัม ใส่ในบีกเกอร์
3. บันทึกน้ำหนักของสารตัวอย่าง
4. ใช้หลอดหยดหรือไปเปตดูดน้ำออกจนถึงขีดระดับที่ทำเครื่องหมาย นำมาวัดปริมาตรที่ถูกมวลของตัวอย่างแทนที่

การคำนวณ

$$D = \frac{M}{V}$$

โดยที่

D = ความหนาแน่น (g/mL)

M = มวลของสารตัวอย่าง (g)

V = ปริมาตรของน้ำที่ถูกแทนที่ (mL)

Prince of Songkla University Pattani Campus

1.3 ปริมาณของแข็งทั้งหมด และปริมาณของแข็งที่ระเหยได้ (Total solid content and Volatile solid content :AOAC, 2000)

วิธีทำ

1. อบถ้วยระเหยที่อุณหภูมิ 103°C เป็นเวลา 1 ชั่งโมงหรือจนน้ำหนักคงที่
2. นำถ้วยไปใส่ในเดสซิเคเตอร์ทิ้งไว้ให้เย็น (ประมาณ 15-30 นาที)
3. ชั่งน้ำหนักถ้วย (A) ตักตัวอย่างใส่ลงในถ้วย บันทึกน้ำหนักรวมของถ้วยและตัวอย่าง (B)
4. นำถ้วยไปอบที่อุณหภูมิ 103°C เป็นเวลา 1 ชั่งโมงหรือจนน้ำหนักคงที่
5. นำถ้วยไปใส่ในเดสซิเคเตอร์ทิ้งไว้ให้เย็น (ประมาณ 15-30 นาที)
6. ชั่งน้ำหนักรวมของถ้วยและสารตัวอย่างหลังการอบ (C)
7. นำถ้วยไปอบที่อุณหภูมิ 550 ± 50°C เป็นเวลา 20 นาที
8. นำถ้วยไปใส่ในเดสซิเคเตอร์ทิ้งไว้ให้เย็น (ประมาณ 15-30 นาที)
9. ชั่งน้ำหนักรวมของถ้วยและสารตัวอย่างหลังการอบ (D)

การคำนวณ

%TSC (ปริมาณของแข็งทั้งหมด) = (Yx100)/X

% VC (ปริมาณของแข็งที่ระเหยได้) = ((Y-Z)x100/ Y

% MS (ปริมาณความชื้น) = ((Y-X) x 100) /X

% FS (ปริมาณของแข็งที่คงอยู่) = (Zx100)/Y

โดยที่

X = น้ำหนักของสารตัวอย่างสด = B - A (กรัม)

Y = น้ำหนักของสารตัวอย่างหลังอบ = C- A (กรัม)

Z = น้ำหนักของสารตัวอย่างหลังเผา = C - D (กรัม)

1.4 ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (Total Kjeldahl Nitrogen :AOAC 2000)

การเตรียมสารเคมี

1. Catalyst mixture

ผสม potassium sulfate 30 ส่วน Copper sulfate pentahydrate 4 ส่วนและ Selenium 1 ส่วน ให้เข้ากันเป็นอย่างดี ใช้ประมาณ 0.65 กรัมต่อตัวอย่างสาร 0.1 กรัม

2. กรดซัลฟิวริกเข้มข้น (Sulfuric acid)

3. สารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ 40% (40% NaOH)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ละลาย NaOH 400 กรัม ในน้ำกลั่น ตั้งทิ้งไว้ให้เย็นแล้วปรับปริมาตรให้ได้ 1 ลิตรด้วยน้ำ de-ionized

4. สารละลายอินดิเคเตอร์ผสม (Mix indicator solution)

ละลาย Methyl red indicator 0.066 กรัม และ Bromocresol green 0.099 กรัม ใน ethyl alcohol (pH ประมาณ 4.2) ด้วย 0.1 N NaOH ปรับปริมาตรเป็น 100 mL ด้วย ethyl alcohol

5. สารละลายกรดบอริก อินดิเคเตอร์ (Boric indicator solution)

ละลาย H_3BO_3 20 กรัม ในน้ำกลั่นประมาณ 900 mL ให้ความร้อนบนเตาให้ความร้อนจนละลายหมด ปรับปริมาตรให้ได้ 1 ลิตร

6. สารละลายมาตรฐานไฮโดรคลอริก 0.1 N (0.1 N HCl)

ไปเปต conc. HCl 8.3 mL ใส่ในขวดวัดปริมาตรขนาด 1 ลิตร ด้วยน้ำ de-ionize

วิธีทำ

1. ชั่งน้ำหนักสารตัวอย่างประมาณ 1 กรัม ใส่ในหลอดย่อยโปรตีน

2. เติม Catalyst mixture 6.5 กรัม เพื่อเร่งปฏิกิริยาการย่อยซึ่งสารตัวเร่งจะเป็นตัวทำให้จุดเดือดของสารละลายสูงขึ้น และเติมกรดซัลฟิวริกเข้มข้นประมาณ 15 mL

3. เตรียม blank โดยใส่เฉพาะกรดซัลฟิวริกเข้มข้น 15 mL และ Catalyst mixture 6.5 กรัม ย่อยตัวอย่างด้วยเครื่องย่อยโปรตีนที่อุณหภูมิ 420 ^{o}C จนกระทั่งสารละลายเปลี่ยนเป็นสีใส ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง ตั้งทิ้งไว้ให้เย็นที่อุณหภูมิห้อง

4. เติมน้ำกลั่น 15 mL และ 40% NaOH 40 mL

5. เตรียม 4% กรดบอริกใส่ในขวดรูปชมพู่ขนาด 250 mL แล้วรองไว้ใต้ condenser ของเครื่องกลั่นจากนั้นกลั่นตัวอย่างที่ผ่านการย่อยด้วยเครื่องกลั่นโปรตีน

6. เติมอินดิเคเตอร์ลงไปในขวดรูปชมพู่ที่มีสารละลายที่ผ่านการกลั่น ไตเตรทด้วย 0.1 N HCl จนกระทั่งสีของสารละลายเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีชมพู บันทึกปริมาตรกรด

การคำนวณ

$$\%Total\ N = \frac{[(S-B)\times N \times 14]}{W \times 10}$$

โดยที่

S = ปริมาตรของกรดไฮโดรคลอริกที่ใช้ไตเตรทสารละลายตัวอย่าง (mL)

B = ปริมาตรของกรดไฮโดรคลอริกที่ใช้ไตเตรท blank (mL)

N = Normality สารละลายมาตรฐานกรดไฮโดรคลอริกที่ใช้

W= น้ำหนักสารตัวอย่าง (กรัม)

Prince of Songkla University Pattani Campus

1.5 ปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมด (Total Phosphorus :AOAC 2000)

การเตรียมสารเคมี

1. ผสม conc. HNO_3 กับ 70% $HClO_4$ ในอัตราส่วน 1:1 โดยปริมาตร ผสมให้เข้ากันแล้วนำไปเก็บไว้ในขวดสีชา

2. สารละลายโมลิบโดวานาเดท (Molybdovanadate solution) หรือ Barton's reagent

2.1 ละลาย NH_4 Molybdate .$4H_2O$ 40 กรัมในน้ำกลั่นร้อน 400 mL แล้วตั้งทิ้งไว้ให้เย็นระหว่างกำลังละลายต้องใช้แท่งแก้วคนเป็นระยะๆ จนกว่าจะละลายหมด

2.2 ละลาย NH_4VO_3 2 กรัมในน้ำกลั่นร้อน 250 mL ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น แล้วเติม 70% $HClO_4$ 450 mL ใช้แท่งแก้วคนให้เข้ากันและทิ้งไว้ให้เย็น

2.3 ผสมสารละลายในข้อ 2.1 ลงในสารละลายในข้อ 2.2 ใช้แท่งแก้วคนและเติมน้ำกลั่นปรับปริมาตรจนครบ 2 เก็บไว้ในขวดสีชา ซึ่งจะได้สารละลายสีค่อนข้างเหลืองอ่อน

หมายเหตุ ต้องเติมตามขั้นตอน หากผิดขั้นตอนสารละลายจะเกิดการตกตะกอนไม่สามารถนำไปใช้งานได้

3. สารละลายมาตรฐานฟอสเฟต

3.1 ละลาย KH_2PO_4 ซึ่งอบที่ 105 ^{o}C เป็นเวลา 2 ชั่วโมง ปริมาณ 0.4394 กรัม ในขวดวัดปริมาตร 100 mL

3.2 เติมน้ำกลั่นจนครบ สารละลายที่ได้จะมีความเข้มข้นของฟอสฟอรัส 1000 mg/L

3.3 ไปเปตสารละลายจาก stock solution ความเข้มข้น 1000 mg/L ปริมาตร 10 mL ใส่ในขวดวัดปริมาตร 100 mL เติมน้ำกลั่นจนครบ สารละลายที่ได้จะมีความเข้มข้นของฟอสฟอรัส 100 mg/L

3.4 ไปเปตสารละลายจาก stock solution ความเข้มข้น 100 mg/L มาครั้งละ 1, 2, 3,..6 มิลลิลิตร ใส่ในขวดวัดปริมาตร 100 mL เติมสารละลาย Molybdovanadate ขวดละ 10 mL และใส่ในขวดวัดปริมาตรที่ไม่ได้เติมสารละลายฟอสฟอรัสด้วยเพื่อทำเป็น blank เติมน้ำกลั่นจนครบ 100 mL ทำให้ได้ฟอสฟอรัสที่ความเข้มข้น 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 mg/L

วิธีทำ

1. ชั่งสารตัวอย่างอบแห้ง 1 กรัม (ทศนิยม 4 ตำแหน่ง) ใส่ในขวดรูปชมพู่ขนาด 125 mL

2. เติมกรดผสมลงไปประมาณ 20 mL แล้วย่อยบนเตาให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 220 ^{o}C ย่อยจนสารละลายมีลักษณะใสเหลืออยู่ในขวดรูปชมพู่ประมาณ 5-10 mL เอาลงจาก Hot plate ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2-4 ชั่วโมง ตามลักษณะของตัวอย่าง ตั้งทิ้งไว้ให้เย็นที่อุณหภูมิห้อง

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. นำสารละลายที่ย่อยสมบูรณ์แล้วใส่ลงในขวดวัดปริมาตรขนาด 100 mL การถ่ายต้องทำด้วยระมัดระวัง โดยอาจขัดขวดรูปชมพู่ ด้วยแท่งโปลิชแมนให้ฟอสเฟตที่ติดอยู่ข้างขวดออกให้หมด เมื่อแน่ใจว่าหมดแล้วปรับปริมาตรให้ได้ 100 mL ด้วยน้ำกลั่น

4. ปิเปตสารละลายที่เตรียมได้จากข้อ 3 มา 5 mL ลงในขวดวัดปริมาตรขนาด 50 mL (ปริมาตรที่ปิเปตสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปริมาณฟอสเฟตที่มีอยู่ในตัวอย่าง ถ้ามีมากอาจปิเปตน้อยกว่า 5 mL แต่ถ้าน้อย ให้ปิเปตมากกว่า 5 mL) แล้วเติมสารละลาย molybdovanadate 5 mL (1/10 ของปริมาตรสุดท้ายที่ทำให้เจือจาง) ปรับปริมาตรให้ได้ 50 mL ตั้งทิ้งไว้ที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 20 นาที

5. นำสารละลายที่เตรียมได้ไปวัดค่าการดูดกลืนแสงด้วยเครื่องสเปกโตรโฟมิเตอร์ที่ความยาวคลื่น 420 nm เทียบกับสารละลายมาตรฐาน โดยให้แสงผ่าน Blank หรือ 0 mg/L 100 % แล้วปรับเป็น 0 เมื่อแสงไม่ผ่าน โดยอ่านเป็นค่าเปอร์เซ็นต์การดูดกลืนแสง (Abs)

6. อ่านค่าของสารละลายมาตรฐานฟอสเฟต 0, 1, 2, 3…6 mg/L ทำการวาดกราฟโดยให้แกนตั้งเป็นค่าดูดกลืนแสง (Abs) และแกนนอนเป็นค่าของความเข้มข้น (mg/L) แล้วนำค่าการดูดกลืนแสงของตัวอย่างมาอ่านค่าของความเข้มข้นจากกราฟ

2. การวิเคราะห์ธาตุอาหารรอง (Minor Elements in Fertilizers)

วิเคราะห์ธาตุ โพแทสเซียม แมกนีเซียม และ สังกะสีโดยใช้เทคนิค Flame Atomic Absorption Spectrophotometry (FAAS) ตามวิธีของ AOAC (2000)

2.1 การวิเคราะห์ธาตุ โพแทสเซียม แมกนีเซียม สังกะสี

การเตรียมสารเคมี

1. กรดผสม

ผสม conc. HNO_3 กับ 70% $HClO_4$ ในอัตราส่วน 1:1 โดยปริมาตรผสมให้เข้ากันแล้วเก็บในขวดสีชา

2. สารละลายมาตรฐานโพแทสเซียม (Potassium standard solution)

2.1) ชั่ง KCl ซึ่งอบที่อุณหภูมิ 110 ^{o}C เป็นเวลา 5 ชั่วโมง ปริมาณ 1.9067 กรัม ปรับปริมาตรด้วยน้ำกลั่นในขวดวัดปริมาตรขนาด 100 mL จะได้สารละลายมาตรฐานโพแทสเซียมความเข้มข้น 1000 mg/L

Prince of Songkla University Pattani Campus

2.2) ปิเปตสารละลายจากสารละลายมาตรฐานโพแทสเซียมเข้มข้น 1000 mg/L จำนวน 10 mLใส่ในขวดวัดปริมาตร 100 mL เติมน้ำกลั่น สารละลายที่ได้มีความเข้มข้นของโพแทสเซียม 100 mg/L

2.3) เตรียมสารละลายจากสารละลายมาตรฐานโพแทสเซียมเพื่อทำ calibration curve โดยปิเปตสารละลายมาตรฐานโพแทสเซียม 100 mg/L ปริมาณ 0, 0.5, 1.0, 1.5 และ 2.0 mL ใส่ในขวดวัดปริมาตร 100 mL เติมน้ำกลั่นจนครบ 100 mL จะได้สารละลายโพแทสเซียมความเข้มข้น 0, 0.5, 1.0, 1.5 และ 2.0 mg/L ตามลำดับ

3. สารละลายมาตรฐานแมกนีเซียม

3.1) ปิเปต stock standard ของแมกนีเซียมความเข้มข้น 1000 mg/L มาปริมาตร 10 mL ปรับปริมาตรด้วยน้ำกลั่นในขวดวัดปริมาตรขนาด 100 mL จะได้สารละลายมาตรฐานแมกนีเซียม ความเข้มข้น 100 mg/L

3.2) เตรียมสารละลายจากสารละลายมาตรฐานแมกนีเซียมเพื่อทำ calibration curve โดย ปิเปตสารละลายมาตรฐานแมกนีเซียม 100 mg/L ปริมาณ 0, 0.1, 0.2, 0.3 และ 0.4 mL ใส่ในขวดวัดปริมาตร 100 mL เติมน้ำกลั่นจนครบ 100 mL ทำให้ได้สารละลายแมกนีเซียมความเข้มข้น 0.0, 0.1, 0.2, 0.3 และ 0.4 mg/L ตามลำดับ

4. สารละลายมาตรฐานสังกะสี

4.1) ปิเปต stock standard ของสังกะสีความเข้มข้น 1000 mg/L ปริมาตร 10 mL ปรับปริมาตรด้วยน้ำกลั่นในขวดวัดปริมาตร 100 mL ได้สารละลายมาตรฐานสังกะสีความเข้มข้น 100 mg/L

4.2) เตรียมสารละลายจากสารละลายมาตรฐานสังกะสีเพื่อทำ calibration curve โดยปิเปต สารละลายมาตรฐานสังกะสี 100 mg/L ปริมาณ 0, 0.2, 0.4, 0.6 และ 0.8 mL ใส่ในขวดวัดปริมาตร 100 mL เติมน้ำกลั่นจนครบ 100 mL จะได้สารละลายสังกะสีความเข้มข้น0, 0.2, 0.4, 0.6 และ 0.8 mg/L ตามลำดับ

วิธีทำ

1. ชั่งสารตัวอย่างอบแห้ง 1 กรัม (ทศนิยมถูกต้อง 4 ตำแหน่ง)

2. เติมกรดผสมลงไปประมาณ 20 mL แล้วย่อยบนเตาให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 220°C ย่อยจนสารละลายมีลักษณะใสเหลืออยู่ในขวดรูปชมพู่ประมาณ 5-10 mL ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2-4 ชั่วโมง ตามลักษณะของตัวอย่าง ตั้งทิ้งไว้ให้เย็นที่อุณหภูมิห้อง

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. นำสารละลายที่ย่อยสมบูรณ์แล้วใส่ลงในขวดวัดปริมาตรขนาด 100 mL ปรับปริมาตรให้ได้ 100 mL ด้วยน้ำกลั่น

4. ปิเปตสารละลายที่เตรียมได้จากข้อ 3 มา 5 mL ลงในขวดวัดปริมาตรในขนาด 50 mL (ปริมาตรที่ปิเปตมาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปริมาณโลหะหนักในตัวอย่าง ถ้ามีมากอาจปิเปตน้อยกว่า 5 mL แต่ถ้าน้อย ปิเปตสารมากกว่า 5 mL) ปรับปริมาตรให้ได้ 50 mL

5. นำสารละลายที่เตรียมได้ไปวัดค่าการดูดกลืนแสงด้วยเครื่อง FAAS ที่ความยาวคลื่นต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของธาตุแต่ละตัว โดยที่

-โพแทสเซียม วัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 766.5 nm

-แมกนีเซียม วัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 285.2 nm

-สังกะสี วัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 213.9 nm

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก ข

Prince of Songkla University
Pattani Campus

กราฟมาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหาร

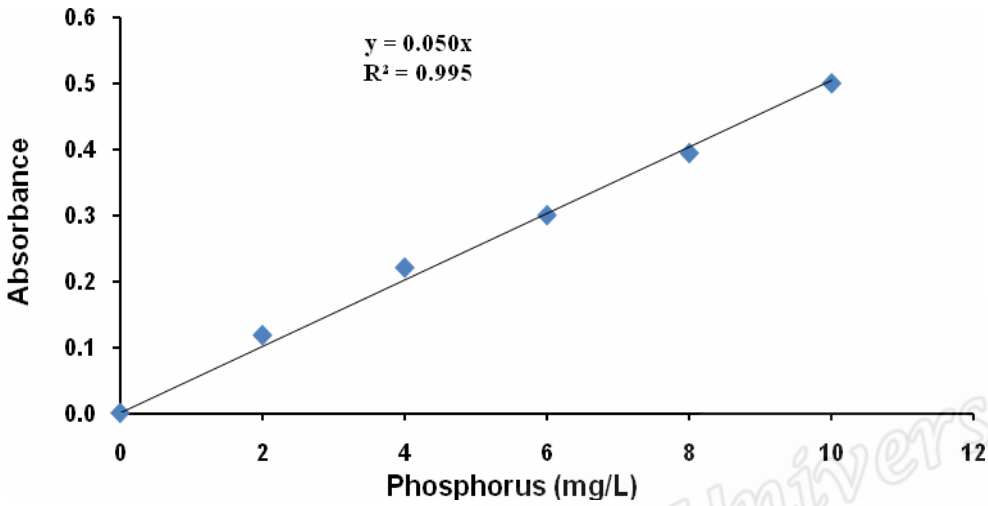

รูปที่ 1 การวิเคราะห์ฟอสฟอรัสทั้งหมด โดยเครื่อง UV – Visible spectrophotometer

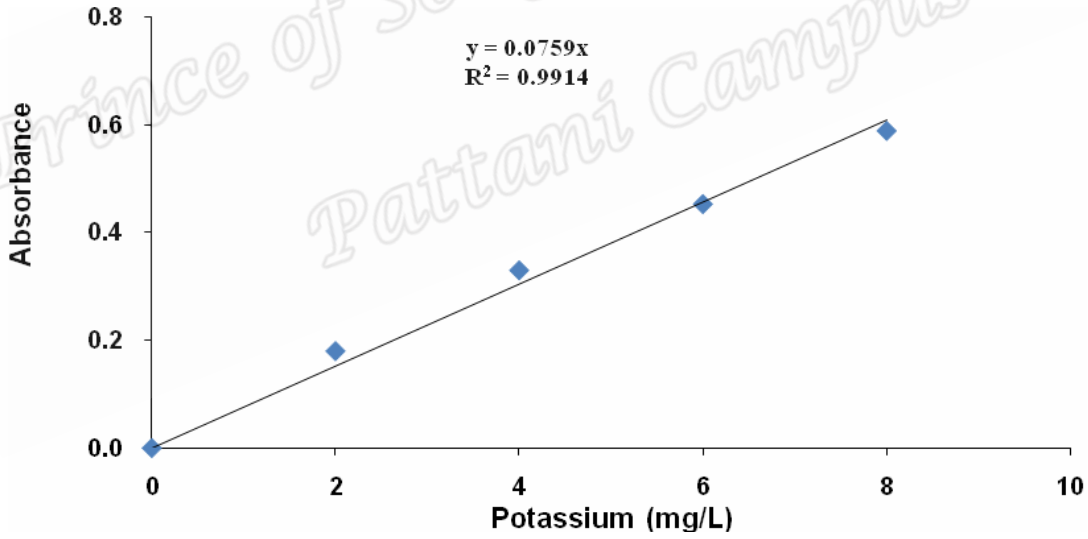

รูปที่ 2 การวิเคราะห์โพแทสเซียม โดย Flame Atomic Absorption Spectrophotometer (FAAS)

Prince of Songkla University Pattani Campus

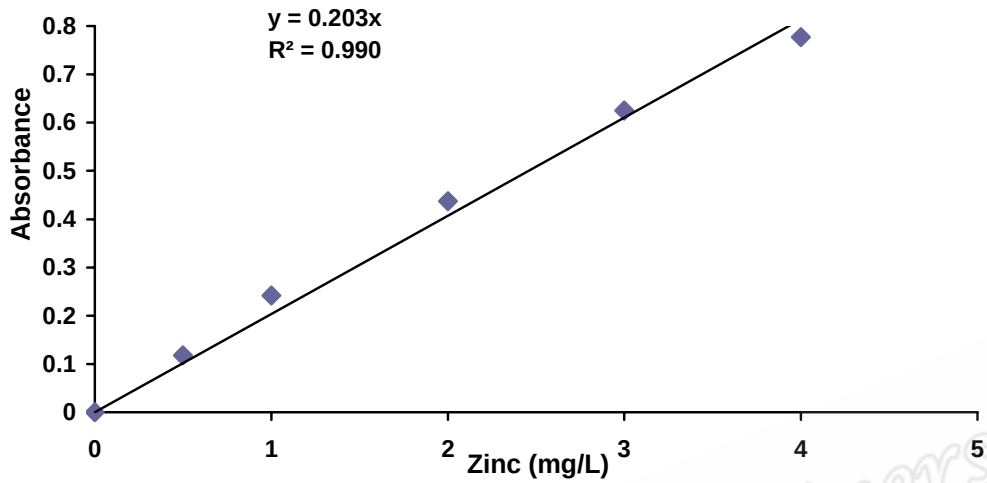

รูปที่ 3 การวิเคราะห์สังกะสี โดย Flame Atomic Absorption Spectrophotometer

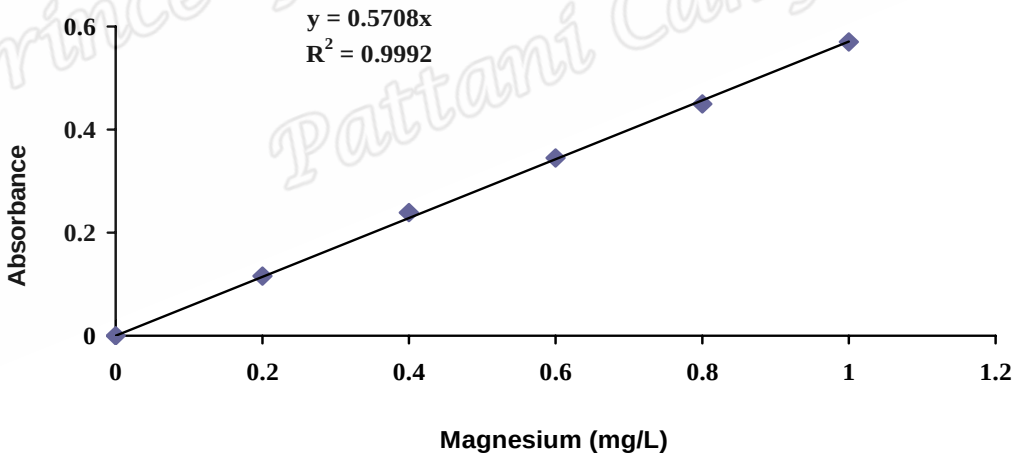

รูปที่ 4 การวิเคราะห์แมกนีเซียม โดย Flame Atomic Absorption Spectrophotometer

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก ค

Prince of Songkla University
Pattani Campus

การวิเคราะห์จุลินทรีย์

1. การเจือจางตัวอย่างอาหาร

การวิเคราะห์ปริมาณจุลินทรีย์ด้วยวิธีการต่างๆ ต้องทำการเจือจางตัวอย่างลงไปจนถึงระดับที่ทำการตรวจวัดได้ โดยต้องเขย่าให้ตัวอย่างอาหารกระจายอยู่ในน้ำยาสำหรับเจือจางอย่างทั่งถึงเป็นเนื้อเดียวกัน

การเจือจางตัวอย่างอาหาร โดยทั่วไป นิยมทำให้ตัวอย่างอาหารเจือจาง 1:10 เท่า

- ตัวอย่างอาหารที่เป็นของแข็ง ชั่งอาหาร 10 กรัม ใส่ในขวดซึ่งมีน้ำยาสำหรับเจือจาง 9 mL ได้ตัวอย่างอาหารที่มีความเจือจาง 1:10
- ไปเปตตัวอย่างอาหารที่ความเจือจาง 1:10 จำนวน 1 mL ใส่ในขวดซึ่งมีน้ำยาสำหรับเจือจาง 9 mL เขย่าให้เข้ากันด้วยเครื่องเขย่าไฟฟ้า จะได้ตัวอย่างที่มีความเจือจาง 1:100 (10^{-2}) เตรียมตัวอย่างเจือจาง 1:1000 (10^{-3}), 1:10000 (10^{-4}) และอื่นๆ ตามลำดับ โดยวิธีเดียวกัน

2. การตรวจวิเคราะห์ปริมาณจุลินทรีย์โดยการนับจุลินทรีย์ที่มีชีวิตในจานอาหาร (Viable plate count)

การตรวจวิเคราะห์ปริมาณจุลินทรีย์ด้วยวิธี Viable plate count เป็นการนับจำนวนจุลินทรีย์ที่มีชีวิต และสามารถเพิ่มจำนวนโคโลนีบนอาหารวุ้นได้ โดยตัวอย่างที่ทำการตรวจนับต้องมีระดับความเจือจางที่เหมาะสม คือ มีจำนวนโคโลนี 30-300 โคโลนีต่อจานเพาะเชื้อ

การตรวจวิเคราะห์จำนวนโดยวิธีการเขย่าจาน มีขั้นตอนดังต่อไปดังต่อไปนี้

1. หลอมอาหารเพาะเชื้อให้ละลายแล้วทิ้งไว้ให้เย็นประมาณ 50 ^{o}C เตรียมตัวอย่างอาหารให้เจือจางตามความต้องการ 3 ระดับความเจือจาง
2. ใช้ไปเปตดูดแต่ละความเจือจางโดยเริ่มจากตัวอย่างที่เจือจางมากสุดก่อน ใส่ในจานเพาะเชื้อจานละ 1 mL แต่ละระดับความเจือจางควรทำอย่างน้อย 2 จาน เทอาหารเลี้ยงเชื้อลงในจานประมาณ 15- 20 mL เขย่าจาน โดยหมุนไปทางซ้ายและขวา 3-4 ครั้ง ตั้งทิ้งไว้จนวุ้นแข็งตัว
3. บ่มเชื้อที่อุณหภูมิ 35 ^{o}C เป็นเวลา 48 ชั่วโมง
4. นับจำนวนจุลินทรีย์ทั้งบนผิวหน้าและที่ฝังในอาหารเลี้ยงเชื้อ
5. รายงานผลการตรวจนับจุลินทรีย์ต่อกรัมหรือมิลลิลิตรของตัวอย่างอาหาร

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. การแยกแบคทีเรียที่ต้องการ ออกจากแบคทีเรียที่ปนกัน โดยวิธีการ Streak plate

วิธีแยก pure culture ทำได้ 2 แบบ คือ การเลี้ยงเชื้อในอาหารเหลว และการเลี้ยงเชื้อในอาหารแข็ง

วิธีการ Streak plate เป็นวิธีการที่ง่าย และได้ผลดีมาก มีขั้นตอน ดังนี้

1. ใช้เข็มเขี่ยเชื้อที่ลนไฟฆ่าเชื้อแล้ว ตักเชื้อมาขีด Streak บนจานอาหาร โดยขีดไปมาในแนวที่ขนานกัน และมาทับรอยกัน

2. เพาะเชื้อไว้ในตู้บ่มเชื้อ 35 ^{o}C เป็นเวลา 48 ชั่วโมง แบคทีเรียจะแบ่งตัวตามรอยขีด โดยรอยขีดในตอนแรกจะมีแบคทีเรียอยู่หนาแน่น ส่วนรอยขีดในตอนท้ายมีแบคทีเรียอยู่น้อย แต่ละโคโลนีจะอยู่แยกกัน

3. ใช้เข็มเขี่ยเชื้อที่ลนไฟฆ่าเชื้อแล้ว เขี่ยเชื้อจากโคโลนีเดียว และนำไปเพาะเลี้ยงในจานอาหารใหม่ ด้วยวิธีการ Streak plate เพื่อให้แน่ใจว่าได้เชื้อชนิดเดียวแล้ว เขี่ยเชื้อจากโคโลนีที่ได้ไปเก็บไว้เป็น pure culture ในอาหารที่เหมาะสม

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก ง

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ใบรายงานการทดสอบ

การให้คะแนนการลดกลิ่นกากขี้แป้งโดยใช้จุลินทรีย์ EM

ผลิตภัณฑ์ กากขี้แป้งที่ผ่านการหมัก วันที่……..

เวลา…….

คำแนะนำ กรุณาดมตัวอย่างที่กำหนดให้แล้วให้คะแนนที่ใกล้เคียงกับความรู้สึกมากที่สุด โดยกำหนดให้ มีระดับการให้คะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน 1 มีกลิ่นน้อยมาก
ระดับคะแนน 2 มีกลิ่นน้อย
ระดับคะแนน 3 มีกลิ่นปานกลาง
ระดับคะแนน 4 มีกลิ่นแรง
ระดับคะแนน 5 มีกลิ่นแรงมาก

สูตรอาหาร	ระดับกลิ่น
1	
2	
3	
4	
5	
6	

ข้อเสนอแนะ

……

……

……

……

Prince of Songkla University Pattani Campus

วิธีการทดสอบกลิ่นกากขี้แป้ง

การทดสอบกลิ่นโดยการใช้ประสาทสัมผัสในการดมกลิ่น โดยใช้ผู้ทดสอบเพื่อทดสอบกลิ่นว่าอยู่ในระดับที่คนทั่วไปยอมรับได้หรือไม่ จึงไม่จำเป็นต้องใช้ผู้ทดสอบที่มีความชำนาญเรื่องกลิ่น แต่จะใช้ผู้ทดสอบจำนวนมากแทน (ปราณี, 2547) โดยในการทดสอบครั้งนี้ใช้ผู้ทดสอบกลิ่นจำนวน 40 คน

ทำการทดสอบในห้องปฏิบัติการ ณ อาคารเทคโนโลยียางและพอลิเมอร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยแบ่งผู้ทดสอบเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ในแต่ละกลุ่มจะทำการทดสอบพร้อมกัน โดยผู้ทดสอบแต่ละคนจะได้รับตัวอย่างทั้งหมด 6 ตัวอย่าง ตัวอย่างละ 10 mL ซึ่งบรรจุในขวดที่ปิดสนิท โดยจะให้เวลาในการดมกลิ่น 1 นาทีต่อ 1 ตัวอย่าง แต่ละกลุ่มจะใช้ระยะเวลาทดสอบห่างกัน 10 นาที เมื่อผู้ทดสอบดมกลิ่นจากตัวอย่าง ผู้ทดสอบจะทำการให้คะแนนในแบบสอบถามโดยมีระดับคะแนน ดังนี้ คือ ระดับคะแนน 1 มีกลิ่นน้อยมาก ระดับคะแนน 2 มีกลิ่นน้อย ระดับคะแนน 3 มีกลิ่นปานกลาง ระดับคะแนน 4 มีกลิ่นแรง ระดับคะแนน 5 มีกลิ่นแรงมาก

จากนั้นเมื่อทำการทดสอบเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับกลิ่นของตัวอย่างแต่ละสูตร และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อดูความแปรปรวนของข้อมูลว่าอยู่ในช่วงที่ยอมรับได้หรือไม่

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก จ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

การหมักเบื้องต้น

ศึกษาอัตราส่วนที่เหมาะสมสำหรับการแปรสภาพกากขี้แป้งโดยการหมักด้วยจุลินทรีย์ EM ขยายส่วนและกากอินทรีย์ผสม โดยใช้อัตราส่วนระหว่างกากขี้แป้ง กากอินทรีย์ผสม และ EM ขยายส่วน ดังนี้ 1:1:1, 2:1:1, 2:2:1, 3:1:1, 3:2:1, 3:3:1, 4:1:1, 4:2:1, 4:3:1, 4:4:1, 5:1:1, 5:2:1, 5:3:1, 5:4:1 และ 5:5:1 โดยปริมาตร ทำการหมัก 14 วัน วัดปริมาณความชื้นก่อนและหลังการทดลอง

อัตราส่วนที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการหมักเพื่อเตรียมสารรับปรุงดิน คืออัตราส่วนที่เตรียมได้จากการใช้อัตราส่วนกากขี้แป้ง: กากอินทรีย์ผสม : EM 5 ชุด คือ 3:1:1, 3:2:1, 4:1:1, 4:2:1 และ 4:3:1 โดยปริมาตร ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่มีความชื้นร้อยละ 50-60 ซึ่งเป็นความชื้นที่เหมาะสมต่อการเจริญของจุลินทรีย์เหมาะสม ดังรูปที่ 1

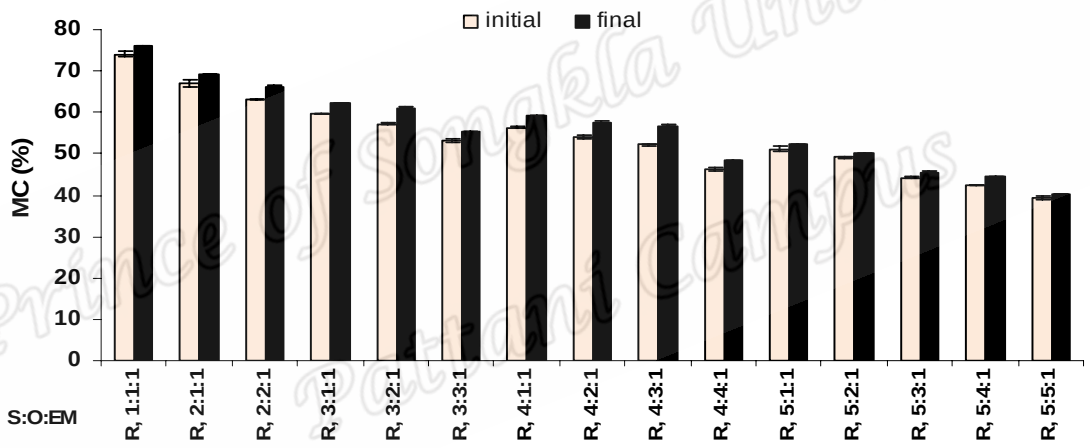

รูปที่ 1 ปริมาณความชื้น (MC) ของอัตราส่วนต่างๆที่ทำการหมักเป็นเวลา 14 วัน (ระบบเปิด)

ภาคผนวก ฉ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

การวิเคราะห์เนื้อดิน

การแจงเนื้อดินด้วยวิธีการ pipette method

วิธีทำ

ขั้นตอนที่ 1

1. ค่อยๆ เติม H_2O_2 ประมาณ 5 mL ลงในบีกเกอร์ที่มีตัวอย่างดิน ดินที่มีอินทรียวัตถุมากจะเกิดปฏิกิริยารุนแรง ทำให้ตัวอย่างดินล้นออกนอกบีกเกอร์ จึงต้องเติม H_2O_2 อย่างระมัดระวัง ถ้าเกิดปฏิกิริยารุนแรง สามารถลดปฏิกิริยาดังกล่าวได้ โดยการนำบีกเกอร์ไปแช่ในน้ำเย็น ปิดบีกเกอร์ด้วยกระจกนาฬิกา

2. นำบีกเกอร์ไปตั้งบน hotplate ที่อุณหภูมิประมาณ 400°C

3. สังเกตว่า H_2O_2 ทำปฏิกิริยากับอินทรียวัตถุหมดหรือไม่ (ดูจากฟองอากาศและสีของดิน) ถ้าไม่หมดสามารถเติม H_2O_2 ลงไปจนไม่ปรากฏปฏิกิริยาเกิดขึ้นอีก

4. อุ่นบีกเกอร์ไว้บน hotplate ที่อุณหภูมิประมาณ 150°C ต่ออีกประมาณ 1-2 ชั่วโมง เพื่อไล่ H_2O_2 ที่มากเกินพอออก (ระวังอย่าให้แห้ง)

5. นำบีกเกอร์ชุดหนึ่งไปอบที่อุณหภูมิ 105°C นาน 24 ชั่วโมง (หรือจนน้ำหนักคงที่) แล้วนำออกจากเตาอบเข้า desicator เมื่อเย็นลงนำไปชั่งเพื่อหาน้ำหนักดินรวม เก็บไว้คำนวณต่อไป อีกชุดหนึ่งนำไปดำเนินในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ทำให้ตัวอย่างดินเกิดการแตกตัว

1. เติม calgon (Sodium hexametaphosphate ผสมกับ sodium carbonate) ลงไปในตัวอย่างตัวอย่างละ 10 mL เขย่าให้เข้ากัน ทิ้งไว้ประมาณ 20 ชั่วโมง

2. ปั่นด้วย high speed stirror ประมาณ 3-5 นาที

ขั้นตอนที่ 3 การแยกทรายออกจากทรายแป้ง

1. ถ่ายตัวอย่างจากขั้นตอนที่ 3 ลงในกระบอกตวงขนาด 1000 mL ผ่านกรวยกรองที่มีตะแกรงร่อนขนาด 300 mesh อนุภาคทรายแป้งและอนุภาคดินเหนียวจะผ่านลงไปในกระบอกตวง ล้างต่อไปด้วยน้ำกลั่นจนอนุภาคทรายแป้งและอนุภาคดินเหนียวออกจากอนุภาคทรายจนหมด ปรับปริมาตรให้เป็น 1000 mL

2. ถ่ายอนุภาคทรายที่แยกได้ลงในกระป๋องที่ทราบน้ำหนักแล้ว นำไปอบที่อุณหภูมิ 105°C นาน 24 ชั่วโมง (หรือจนน้ำหนักคงที่) แล้วชั่งน้ำหนัก

Prince of Songkla University Pattani Campus

ขั้นตอนที่ 4 การแยกอนุภาคดินเหนียวโดยวิธีไปเปต

ตัวอย่างที่อยู่ในกระบอกตวงจะมีอนุภาคทรายแป้ง และอนุภาคดินเหนียว กวนให้ทั่วโดย plunger จับเวลาเมื่อเริ่มกวน การตกตะกอนจะขึ้นอยู่กับเวลาและอุณหภูมิ การที่จะใช้เวลาเท่าไหร่เพื่อ pipette มีตารางเทียบระหว่างเวลาและอุณหภูมิ ที่ความลึกคงที่ดังตารางข้างล่าง

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างเวลา และอุณหภูมิ (^{o}C)

อุณหภูมิ (^{o}C)	ชั่วโมง	นาที	วินาที
23	3	52	-
23.5	3	50	-
24	3	47	5
24.5	3	35	-
25	3	32	5
25.5	3	30	-
26	3	27	-
26.5	3	25	-
27	3	20	-
27.5	3	15	-
28	3	10	-
28.5	3	7	5
29	3	5	-
29.5	3	2	5
30	3	-	-
30.5	3	57	5
31	3	55	-

Prince of Songkla University Pattani Campus

ขั้นตอนที่ 5 การหาน้ำหนักอนุภาคดินเหนียว

ใช้ pipette ดูดตัวอย่างอนุภาคดินเหนียวซึ่งอยู่ในสภาพสารแขวนลอย 20 ml ใส่ลงใน can ที่ทราบน้ำหนัก นำไปอบที่อุณหภูมิ 105 °C นาน 24 ชั่วโมง หรือจนน้ำหนักคงที่ ชั่งหาน้ำหนักอนุภาคดินเหนียว (หมายเหตุ ในการทำทุกครั้งจะต้องมี blank หรือ controlled calgon เพื่อนำไปใช้ในการคำนวณ)

ขั้นตอนที่ 6

วิธีการคำนวณเปอร์เซ็นต์ของอนุภาคทราย

ค่าของน้ำหนักดินแห้งที่ได้จากการนำไปอบแห้ง จากขั้นตอนที่ 2 ซึ่งกำหนดไว้ว่า จะใช้เป็นหลักฐานในการคำนวณ

สมสติว่าดินที่ผ่านขั้นตอนที่ 2 เมื่อแห้งแล้วมีน้ำหนัก = a กรัม
ชั่งน้ำหนักอนุภาคทรายที่ผ่านการอบแห้ง = b กรัม
จะมีอนุภาคทราย = (b x 100)/ a %

วิธีการคำนวณเปอร์เซ็นต์อนุภาคดินเหนียว

นำเอาน้ำหนักของอนุภาคดินเหนียวที่ได้จากขั้นตอนที่ 5
สมมติว่าชั่งน้ำหนักอนุภาคดินเหนียวได้ = c กรัม
นั่นคือ สารแขวนลอยดิน 20 ml มี clay หนัก = c กรัม
สารแขวนลอย 1000 ml มี clay = (1000 x c)/20 กรัม
เพราะฉะนั้นดิน a กรัม มี clay = (1000 x c)/20
ดิน 100 กรัม จะมี clay = (1000 x c)/20 x 100/a = (5000 x c)/a %

วิธีการคำนวณเปอร์เซ็นต์อนุภาคทรายแป้ง

% ทรายแป้ง = 100 – (%ทราย + % ดินเหนียว)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก ช

Prince of Songkla University
Pattani Campus

การศึกษาอัตราส่วนของสารปรับปรุงดินที่เหมาะสมต่อการปลูกทานตะวันเบื้องต้น

นำสารปรับปรุงดินที่ได้จากการหมักระหว่างกากขี้แป้ง: กากอินทรีย์ผสม : EM 5 ชุด คือ 3:1:1, 3:2:1, 4:1:1, 4:2:1 และ 4:3:1 โดยปริมาตร ในระบบเปิด มาผสมกับดินโดยใช้อัตราส่วนของสารปรับปรุงดิน : ดิน ดังนี้ 3:1, 2:1, 1:1, 1:2, 1:3 และ 1:4 โดยปริมาตร ปรับให้มีให้มีปริมาตรรวมเท่ากับ 2 ลิตร จากนั้นปลูกต้นทานตะวัน *Helianthus annuus* L. พันธุ์ Sun-smile ชุดการทดลองละ 10 ต้น เป็นระยะเวลา 10 วัน ผลการทดลองแสดงดังตารางที่ 1 โดยพบว่าเมื่อใช้อัตราส่วนของสารปรับปรุงดิน: ดิน ในอัตราส่วน 1:2, 1:4 และ 1:6 ทำให้ต้นทานตะวันรอดชีวิตได้ที่เวลา 10 วัน โดยมีร้อยละการรอดชีวิตในช่วง 95-100 ดังนั้นในการทดลองเมื่อทำการปลูกจริงจึงเลือกสารปรับปรุงดิน: ดิน 3 อัตราส่วน คือใช้สารปรับปรุงดิน: ดิน 1:2, 1:3 และ 1:4 โดยปริมาตร

ตารางที่ 1 ทานตะวันที่รอดชีวิต ณ เวลาต่างๆ โดยใช้สารปรับปรุงดินและดินในอัตราส่วนต่างๆ

สารปรับปรุงดิน S:O:EM	**สารปรับปรุงดิน : ดิน**	**จำนวนต้นที่รอดชีวิต**		
		1 วัน	**5 วัน**	**10 วัน**
3:1:1	3:1	4	0	0
	2:1	5	1	0
	1:1	5	2	0
	1:2	10	10	9
	1:4	10	10	10
	1:6	10	10	10
3:2:1	3:1	3	1	0
	2:1	5	1	0
	1:1	4	0	0
	1:2	10	10	10
	1:4	10	10	10
	1:6	10	10	10
4:1:1	3:1	3	0	0
	2:1	4	2	0
	1:1	4	3	0

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สารปรับปรุงดิน S:O:EM	สารปรับปรุงดิน : ดิน	จำนวนต้นที่รอดชีวิต		
		1 วัน	**5 วัน**	**10 วัน**
	1:2	10	10	8
	1:4	10	10	10
	1:6	10	10	10
4:2:1	3:1	3	2	0
	2:1	4	2	0
	1:1	5	2	0
	1:2	10	10	10
	1:4	10	10	10
	1:6	10	10	10
4:3:1	3:1	5	0	0
	2:1	4	3	0
	1:1	5	3	0
	1:2	10	10	10
	1:4	10	10	10
	1:6	10	10	10
	control	10	10	10

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก ซ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องการปรับกลิ่นกากขี้แป้งโดยใช้ EM ขยายส่วนโดยวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้ Duncan Multiple Range Test ทำการวิเคราะห์ระดับกลิ่นจากการทำแบบสอบถามโดยในการทดสอบครั้งนี้ใช้ผู้ทดสอบกลิ่นจำนวน 40 คน ซึ่งมีตัวอย่างที่ใช้ทดสอบทั้งหมด 6 สูตรตัวอย่าง (treatment) ทำการวิเคราะห์ที่เวลา 1 5 9 และ 14 วัน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่าในแต่ละ treatment ที่ทำการทดสอบกลิ่นมีระดับกลิ่นแตกต่างกันหรือไม่ โดยใช้ Oneway ANOVA แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับกลิ่นโดยวิธีการทางสถิติ (Oneway ANOVA)

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1229.908	5	245.982	683.984	.000
Within Groups	343.088	954	.360		
Total	1572.996	959			

จากผลการวิเคราะห์ จะเห็นได้ว่ามีข้อมูลอย่างน้อยสองตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) จึงต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้ Duncan Multiple Range Test โดยจากตาราง พบว่า ในสูตรที่ 6 มีระดับกลิ่นสูงที่สุด และแตกต่างจากสูตรอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้ Duncan Multiple Range Test

treatment	N	Subset for alpha = .05					
		f	e	d	c	b	a
5	160	1.12					
4	160		1.26				
3	160			1.99			
2	160				3.05		
1	160					3.78	
6	160						3.94

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

Uses Harmonic Mean Sample Size = 160.000.

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 3 ปริมาณธาตุอาหารในต้นทานตะวันหลังการปลูกที่ 60 วัน

S:O:EM	SA:Soil	TKN	TP	K	Mg	Zn
R, 3:1:1	R, 1:2	1.00^{efg}	0.69^{gh}	0.17^{d}	0.14^{efg}	0.03^{ef}
	R, 1:3	1.02^{ef}	0.74^{fgh}	0.17^{cd}	0.14^{defg}	0.03^{fg}
	R, 1:4	0.96^{fg}	0.70^{fgh}	0.17^{cd}	0.14^{defg}	0.03^{fg}
R, 3:2:1	R, 1:2	1.03^{e}	0.81^{defg}	0.18^{cd}	0.15^{def}	0.03^{e}
	R, 1:3	1.04^{e}	0.90^{bcd}	0.19^{bc}	0.15^{de}	0.03^{ef}
	R, 1:4	0.94^{g}	0.89^{cde}	0.18^{cd}	0.16^{d}	0.03^{ef}
R, 4:1:1	R, 1:2	0.95^{g}	0.61^{gh}	0.14^{e}	0.12^{g}	0.02^{ghi}
	R, 1:3	0.96^{g}	0.74^{fgh}	0.14^{e}	0.12^{fg}	0.02^{hi}
	R, 1:4	0.96^{fg}	0.75^{fgh}	0.15^{e}	0.13^{efg}	0.02^{i}
R, 4:2:1	R, 1:2	1.15^{d}	0.83^{defg}	0.17^{cd}	0.23^{c}	0.04^{d}
	R, 1:3	1.12^{d}	0.84^{def}	0.18^{cd}	0.23^{c}	0.04^{d}
	R, 1:4	1.11^{d}	0.90^{bcde}	0.18^{cd}	0.24^{c}	0.04^{d}
R, 4:3:1	R, 1:2	1.29^{b}	1.02^{abc}	0.19^{bc}	0.30^{b}	0.06^{b}
	R, 1:3	1.23^{c}	1.08^{a}	0.20^{b}	0.33^{a}	0.06^{b}
	R, 1:4	1.15^{d}	1.04^{ab}	0.18^{bcd}	0.33^{a}	0.06^{c}
control	Neg	0.07^{a}	0.01^{efgh}	0.06^{a}	0.01^{b}	0.002^{a}
	Pos	1.37^{h}	0.76^{i}	0.27^{f}	0.31^{h}	0.12^{j}
	Con	0.11^{h}	0.03^{i}	0.03^{f}	0.01^{h}	0.03^{fgh}

หมายเหตุ ตัวอักษรที่แตกต่างกันแสดงถึงความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ($p<0.05$)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 4 ปริมาณธาตุอาหารในดินชุดการทดลองต่างๆ ก่อนและหลังการปลูกทานตะวันที่ 60 วัน

S:O:EM	SA:Soil	TKN		TP		K	
		ก่อนปลูก	หลังปลูก	ก่อนปลูก	หลังปลูก	ก่อนปลูก	หลังปลูก
R, 3:1:1	R, 1:2	1.02^{h}	0.02^{mno}	2.44^{i}	1.74^{lm}	0.12^{c}	0.06^{def}
	R, 1:3	1.05^{gh}	0.03^{lmno}	2.21^{jk}	1.47^{n}	0.11^{c}	0.06^{def}
	R, 1:4	0.98^{i}	0.01^{no}	1.72^{lm}	1.12^{op}	0.09^{c}	0.03^{fg}
R, 3:2:1	R, 1:2	1.09^{fg}	0.06^{lmn}	2.89^{e}	2.09^{k}	0.13^{c}	0.06^{def}
	R, 1:3	1.08^{fg}	0.04^{lmno}	2.66^{f}	1.75^{lm}	0.12^{c}	0.05^{efg}
	R, 1:4	0.97^{i}	0.03^{lmno}	2.13^{jk}	1.25^{o}	0.10^{c}	0.03^{fg}
R, 4:1:1	R, 1:2	1.15^{de}	0.19^{j}	3.33^{c}	2.48^{ghi}	0.13^{c}	0.11^{d}
	R, 1:3	1.09^{fg}	0.13^{k}	2.83^{e}	2.10^{k}	0.12^{c}	0.10^{de}
	R, 1:4	1.03^{h}	0.06^{lm}	2.45^{hi}	1.71^{m}	0.11^{c}	0.09^{de}
R, 4:2:1	R, 1:2	1.18^{d}	0.04^{lmno}	3.48^{b}	2.60^{fgh}	0.14^{c}	0.07^{def}
	R, 1:3	1.13^{e}	0.02^{mno}	3.08^{d}	2.16^{jk}	0.13^{c}	0.06^{def}
	R, 1:4	1.12^{ef}	0.01^{o}	2.61^{fg}	1.81^{lm}	0.11^{c}	0.06^{defg}
R, 4:3:1	R, 1:2	1.29^{b}	0.01^{o}	3.63^{a}	2.46^{hi}	0.15^{c}	0.07^{def}
	R, 1:3	1.24^{c}	0.01^{no}	3.12^{d}	2.26^{j}	0.14^{c}	0.05^{defg}
	R, 1:4	1.16^{de}	0.003^{o}	2.66^{f}	1.87^{l}	0.13^{c}	0.05^{efg}
control	Pos	1.50^{a}	0.16^{k}	1.51^{n}	1.04^{p}	1.51^{a}	0.98^{b}
	Neg	0.07^{l}	0.003^{o}	0.02^{q}	0.003^{q}	0.01^{def}	0.002^{fg}
	Con	0.11^{k}	0.01^{o}	0.03^{q}	0.003^{q}	0.03^{fg}	0.003^{g}

หมายเหตุ ตัวอักษรที่แตกต่างกันแสดงถึงความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ($p<0.05$)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 5 ปริมาณแมกนีเซียมและสังกะสีในดินชุดการทดลองต่างๆ ก่อนและหลังการปลูกทานตะวันที่ 60 วัน

S:O:EM	SA:Soil	Mg		Zn	
		ก่อนปลูก	หลังปลก	ก่อนปลูก	หลังปลก
R, 3:1:1	R, 1:2	0.35^{g}	0.18^{lm}	0.07^{ij}	0.04^{r}
	R, 1:3	0.31^{hi}	0.16^{n}	0.06^{kl}	0.03^{st}
	R, 1:4	0.29^{i}	0.14^{o}	0.06^{mn}	0.03^{u}
R, 3:2:1	R, 1:2	0.39^{de}	0.18^{lmn}	0.07^{gh}	0.03^{rs}
	R, 1:3	0.33^{h}	0.16^{n}	0.06^{jk}	0.03^{stu}
	R, 1:4	0.30^{i}	0.13^{o}	0.06^{lm}	0.03^{u}
R, 4:1:1	R, 1:2	0.43^{c}	0.31^{hi}	0.09^{d}	0.05^{no}
	R, 1:3	0.38^{def}	0.26^{j}	0.07^{h}	0.05^{op}
	R, 1:4	0.36^{fg}	0.25^{j}	0.07^{i}	0.05^{p}
R, 4:2:1	R, 1:2	0.46^{b}	0.22^{k}	0.09^{c}	0.04^{q}
	R, 1:3	0.39^{d}	0.19^{l}	0.08^{ef}	0.04^{r}
	R, 1:4	0.37^{efg}	0.16^{mn}	0.08^{fg}	0.03^{st}
R, 4:3:1	R, 1:2	0.48^{b}	0.10^{p}	0.10^{b}	0.02^{v}
	R, 1:3	0.43^{c}	0.08^{pq}	0.08^{e}	0.02^{vw}
	R, 1:4	0.38^{de}	0.08^{q}	0.07^{gh}	0.02^{w}
control	Pos	0.50^{a}	0.20^{kj}	0.14^{a}	0.01^{wx}
	Neg	0.01^{r}	0.001^{r}	0.001^{y}	0.002^{y}
	Con	0.02^{r}	0.00^{r}	0.03^{tu}	0.003^{y}

หมายเหตุ ตัวอักษรที่แตกต่างกันแสดงถึงความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ($p<0.05$)

Prince of Songkla University Pattani Campus